

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาพัฒนาการในช่วงวัยรุ่น (Adolescence) นั้นนับเป็นช่วงสำคัญเพราะเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์และสังคม การเปลี่ยนแปลงจากเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งสังคมมุ่งหวังที่จะได้ผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพเพื่อเป็นหลักในการพัฒนาบ้านเมือง แต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน เรามักพบเรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นอยู่เสมอ โดยเฉพาะพฤติกรรมก้าวร้าวที่มีตั้งแต่ระดับรุนแรงน้อย จนถึงระดับที่กลายเป็นสุวอาชญากร ซึ่งพฤติกรรมก้าวร้าวนี้เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่สำคัญพฤติกรรมหนึ่งอันเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมอาชญากรรม (Bartol and Bartol 1986 : 150) ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคล ทรัพย์สินทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม ซึ่งถ้าหากไม่มีการแก้ไขป้องกันก็ย่อมนำไปสู่ปัญหาของสังคมที่มากยิ่งขึ้น

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการแสดงพฤติกรรมของบุคคลคือ อัทมโนทัศน์ (Self Concept) หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองในด้านต่างๆ ทั้งในทางที่ดีและไม่ดี ริชาร์ด เอล ลาซาลัส (Richard S. Lazalus 1963 : 61) กล่าวว่าอัทมโนทัศน์นี้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ทำให้บุคคลเข้าใจตนเองและจะแสดงพฤติกรรมไปตามที่คิดว่าตนเป็น อัทมโนทัศน์ที่ดีจะเป็นตัวควบคุมและเป็นเครื่องป้องกัน (Insulator) พฤติกรรมของบุคคลมิให้กระทำผิดแม้จะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี (Trojanowicz 1987:81-82, Reckless and Dinitz 1967 อ้างถึงในพรเพ็ญ เพชรสุขสิริ 2527 : 12) ในทางตรงข้ามบุคคลที่มีอัทมโนทัศน์ที่ไม่ดีเบี่ยงเบนก็ย่อมจะมีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเบี่ยงเบนตามอัทมโนทัศน์ของตน (Roid and Fitts 1988:1) จากการศึกษาความเกี่ยวข้องกันระหว่างอัทมโนทัศน์กับลักษณะบุคลิกภาพและพฤติกรรมของบุคคลพบ

ว่าบุคคลที่มีการปรับตัวดี (ไพจิตร ผักเจริญผล 2523 : 56-59) บุคคลที่ประสบความสำเร็จและมีความพึงพอใจในชีวิตด้านต่างๆ (Small 1988 : 1069) บุคคลที่มีพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม (Tolor, Kelly and Stebbins 1967 : 157-164) มักจะเป็นผู้ที่ประเมินตนเองในทางที่ดีและมีอ้อมโนทัศน์ที่ดี ในทางตรงข้ามบุคคลที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเบี่ยงเบน บุคคลที่ประพฤติดันขัดกับกฎเกณฑ์ บุคคลที่มีพฤติกรรมทางอาชญากรรม (วิมล สุวรรณมณี 2527 : 72-80 ,Dusek 1987 : 412 ,Johnson 1967 : 56-58 ,Ball 1977 : 101-107) จะเป็นบุคคลที่มีอ้อมโนทัศน์ที่ไม่ดีและเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกันแล้วพบว่า บุคคลเหล่านี้จะมีอ้อมโนทัศน์ที่ประเมินได้ต่ำกว่าบุคคลทั่วไป ในวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวซึ่งถือเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่เหมาะสม ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมและได้รับการประเมินจากบุคคลและสังคมไปในทางที่ไม่ดี อันอาจมีผลต่อการประเมินอ้อมโนทัศน์ของพวกเขาก็ไปในทางที่ไม่ดี และเมื่อเปรียบเทียบกับวัยรุ่นปกติทั่วไปแล้ว วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวน่าจะมีการประเมินอ้อมโนทัศน์ของตนต่ำกว่าวัยรุ่นปกติทั่วไป

อ้อมโนทัศน์เป็นสิ่งทีพัฒนาตามวัยและวุฒิภาวะจากประสบการณ์ของตน ซึ่งการที่จะพัฒนาไปในทางที่ดีหรือไม่ดีนั้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญประการหนึ่งคือ การอบรมเลี้ยงดู (Child - Rearing practices) เด็กจะรับเอาค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อและปฏิกิริยาที่พ่อแม่มีต่อตนเอง ซึมซับไว้เป็นประสบการณ์ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาอ้อมโนทัศน์ในภายหลังในวัยรุ่นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นทำให้เขาได้มีการทบทวนตนเอง เพื่อทำความเข้าใจในตนเองให้มากยิ่งขึ้น (Newman and Newman 1986 : 282, รัชนี ลาชโรจน์ 2530 : 29) อ้อมโนทัศน์ของวัยรุ่นจึงมีความละเอียด ลึกซึ้งและเป็นนามธรรมมากยิ่งขึ้น (Dusek 1986 : 396) การรับรู้ถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่มีต่อตนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเสมือนภาพสะท้อนของสังคมแรกที่ทำให้วัยรุ่นรู้สึกว่าเขาเป็นคนอย่างไร และบุคคลอื่นรับรู้ว่าเขาเป็นคนอย่างไร อันเป็นผลต่อการประเมินอ้อมโนทัศน์ของวัยรุ่น คูเปอร์สมิธ กล่าวว่า การที่เด็กจะประเมินตนเองไปในทางที่ดีนั้น ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่คือต้องให้การยอมรับเด็ก มีการอธิบายถึงพฤติกรรมที่ผิดหรือถูกอย่างกระจ่างชัด (Coopersmith 1967 อ้างถึงใน Gecas and Schwalbe 1986 : 38) นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบอื่นที่แตกต่างกันก็จะมีผลต่อการประเมินอ้อมโนทัศน์ของเด็กใน

ทางที่แตกต่างกัน การที่พ่อแม่ให้การสนับสนุนให้อิสระในการกระทำของเด็ก ให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ให้ความรักความอบอุ่น เอาใจใส่ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพสิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กมีการประเมินตนในทางที่ดี อันมีผลต่ออัตมโนทัศน์ในทางที่ดี (Hoelter and Haper 1987, Gecas 1971 , ผ่องพรรณ ตีปัญโญ 2517) ในทางตรงข้ามเด็กที่รับรู้ว่าคุณแม่เลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย ทางจิตใจ ปฏิเสธและกีดกันเด็กจะมีอัตมโนทัศน์ในทางที่ไม่ดี (Litovsky 1981 , Cooper , Holman and Braithwaite 1989 : 153-159)

จะเห็นได้ว่าการที่เด็กรับรู้ว่าคุณแม่ให้ความอบอุ่น ให้ความรักเอาใจใส่ ให้อิสระในการกระทำด้วยตนเองพ่อแม่มีเหตุผลในการอบรมสั่งสอน สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ในทางที่ดีซึ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีลักษณะใกล้เคียงที่สุดคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เออร์ลอค (Hurlock 1964 : 661) และ โรเจอร์ (Roger 1972 : 117) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือการที่พ่อแม่ให้ความรักและความสนใจ เห็นความสำคัญของเด็ก ให้อิสระและยอมรับความคิดเห็น จะทำให้เด็กรู้จักความรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเองสามารถเผชิญชีวิตด้วยความมั่นใจและมองตนเองได้ตามความเป็นจริง ส่วนการอบรมเลี้ยงดูรูปแบบอื่น เช่นแบบปล่อยปละละเลย แบบเข้มงวดกวดขัน หรือให้ความคุ้มครองมากเกินไป เด็กจะขาดความใกล้ชิดกับพ่อแม่ ขาดความอบอุ่น มั่นคง ปลอดภัยความคิดริเริ่ม ขาดความเชื่อมั่นในตัวเองและปรับตัวไม่ดีทำให้มีการพัฒนาอัตมโนทัศน์ไปในทางที่ไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมลนัถร์ มนุเศวต (2524) อรอนงค์ นิยมธรรม (2531) ที่พบว่าเด็กที่รับรู้ว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีอัตมโนทัศน์ดีกว่าเด็กที่รับรู้ว่าคุณได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น ผู้วิจัยเชื่อว่าวัยรุ่นที่รับรู้ตนเองว่าคุณได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะมีอัตมโนทัศน์ดีกว่าวัยรุ่นที่รับรู้ว่าคุณได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น

อนึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของบุคคล เช่นกัน แบนดูรา และวอลเตอร์ (Bandura and Walter 1959 : 6-131) พบว่าเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวมีนัยสำคัญได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ลงโทษให้เจ็บกาย และ

รักตามใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ซีซาร์และคณะ (Sears , et al 1957 : 24-187) ที่พบว่าเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเกิดจากพ่อแม่รักตามใจมีการลงโทษเด็กในระดับสูง และงานวิจัยในประเทศกัมพูชาในทำนองเดียวกันคือเด็กที่ได้อบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครอง และแบบทอดทิ้ง มีความก้าวร้าวมากกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (ประพันธ์ สุททาวาส 2519 : 38 , เสถียร ศรีรัตน์ 2522: 59) ซึ่งเห็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยเป็นลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมให้เด็กมีเสรีภาพในการกระทำตามความเหมาะสม รู้จักควบคุมตนเอง มีการปรับตัวที่ดีซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กในทางที่ดี (สมพร สุกัญญ์ 2530 : 23) ทั้งยังช่วยส่งเสริมให้มีการพัฒนาอัตมโนทัศน์ในทางที่ดี จากความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อพฤติกรรมและอัตมโนทัศน์นี้ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะเปรียบเทียบอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่นชายที่มีความก้าวร้าวและวัยรุ่นชายปกติ โดยเชื่อว่าอัตมโนทัศน์ของกลุ่มวัยรุ่นชายที่มีความก้าวร้าวและวัยรุ่นชายปกติที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะดีกว่าวัยรุ่นชายที่มีความก้าวร้าวและกลุ่มวัยรุ่นชายปกติที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น เพื่อความเข้าใจในงานวิจัยผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์

อัตมโนทัศน์ (Self-Concept) เป็นความคิดเห็นรวบยอดเกี่ยวกับตนซึ่งมีลักษณะความหมายที่ใช้อธิบายแตกต่างกันออกไปตามแนวความคิดที่นักจิตวิทยาแต่ละท่านศึกษา เช่น

โรมีย์ (Reimy อ้างถึงใน Dinkmeyer 1967: 184) ได้ให้ความหมายว่าอัตมโนทัศน์คือการรับรู้สิ่งต่างๆที่ถูกจัดให้เป็นระบบ มากหรือน้อยเป็นผลมาจากการสังเกตตนทั้งอดีต และปัจจุบัน เป็นสิ่งที่บุคคลเชื่อเกี่ยวกับตนเอง อัตมโนทัศน์อาจเป็นเหมือนแผนที่ของแต่ละบุคคลสำหรับพิจารณาให้เข้าใจตนเองโดยเฉพาะในช่วงเวลาที่บุคคลนั้นต้องตัดสินใจกระทำสิ่งหนึ่งให้เหมาะสมกับตนเอง

ดอนน์ บาย และแคธริน เคลลี (Donn Byrne and Kathryn Kelley 1981 : 104) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่า เป็นศูนย์รวมของทัศนคติ การปรับตัว และค่านิยม

ซึ่งบุคคลยึดถือเกี่ยวกับตนเองในด้านพฤติกรรม ความสามารถ สภาพร่างกาย และความมีเกียรติ
ในฐานะที่เป็นบุคคลหนึ่ง

เอปสไตน์ (Epstein 1973 : 407) ได้สรุปและอธิบายถึงลักษณะของอัตมโนทัศน์
ไว้ว่าอัตมโนทัศน์เป็นระบบย่อยภายในของระบบความคิด ที่มีการจัดระบบเป็นลำดับขั้น มีตนที่
เป็นจริง (Empirical Self) แตกต่างกันไปนอกจากนี้ยังเป็นระบบที่มีการเคลื่อนไหว สามารถ
เปลี่ยนแปลงได้บ้างโดยประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยเฉพาะบุคคลใกล้ชิดที่สำคัญ
(Significant person) เช่นพ่อแม่ ครู ญาติที่ใกล้ชิด เป็นต้น

แมคแคนเลส (McCandless 1970 อ้างถึงใน Dusek 1987 : 369-370) อธิบาย
ว่าอัตมโนทัศน์เป็นขบวนการเรียนรู้ต่อสภาพแวดล้อมที่ได้รับรางวัลหรือมีการลงโทษ การได้รับ
รางวัลในทางบวกจะเป็นการเพิ่มการมองตนไปในทางที่มีคุณค่า การประสบความสำเร็จ หรือ
ล้มเหลวจะเป็นประสบการณ์ของบุคคลให้ตระหนักถึงการจำกัดทางศักยภาพของตนซึ่งจะมีผลต่อการ
พัฒนาอัตมโนทัศน์เป็นอย่างยิ่ง

ไวลี (Wylie 1968 : 741) ได้อธิบายถึงอัตมโนทัศน์ว่าเป็นการรับรู้ตนของบุคคลซึ่งมี
การรับรู้ตนในลักษณะดังนี้

1. อัตมโนทัศน์ที่เป็นจริง (Actual Self-Concept) หมายถึงทัศนคติและความรู้สึก
ต่อตนเองว่าตนเป็นใคร และเป็นคนอย่างไร เป็นภาพที่ตนเป็นอยู่จริงซึ่งอัตมโนทัศน์นี้เกิดจาก

1.1 อัตมโนทัศน์ที่รับรู้จากตนเอง (Private Self-Concept) คือการที่บุคคล
มองตนเองแล้วว่าเป็นอย่างไร

1.2 อัตมโนทัศน์ที่รับรู้จากสังคม (Social Self-Concept) เป็นอัตมโนทัศน์ที่
เกิดจากทัศนคติและความคิดเห็นที่คนอื่นในสังคมรับรู้ว่าคุณเป็นอย่างไร

2. อัตมโนทัศน์ตามอุดมคติ (Ideal Self-Concept) หมายถึงทัศนคติและความรู้สึก
ต่อตนเองว่าคุณควรเป็นอย่างไรในอุดมคติ อัตมโนทัศน์นี้ได้จาก

2.1 อัตมโนทัศน์ตามอุดมคติของตน (Own Ideal Self-Concept) เป็นความ
คิดเห็นเกี่ยวกับตนเองว่าคุณอยากเป็นอย่างไรในอุดมคติ

2.2 อัตมโนทัศน์ตามอุดมคติของสังคม (Concept of other's Idea for one)
เป็นการรับรู้อัตมโนทัศน์จากคนอื่นในสังคมว่าตนที่คนอื่นคิดนั้นควรจะเป็นอย่างไร

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น อัตมโนทัศน์ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง ระบบความคิดรวบยอดระบบหนึ่งของบุคคลที่แสดงถึงความคิดที่บุคคลมีต่อตนเองในด้านต่างๆ ตามที่บุคคลรับรู้ตน ทั้งที่เป็นจริงในปัจจุบันและตนในอุดมคติ อันเป็นผลมาจากประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง และจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม

พัฒนาการของอัตมโนทัศน์

อัตมโนทัศน์จะมีการพัฒนาตามพัฒนาการของมนุษย์ คาแพลน (Caplan 1973 อ้างถึงใน Calhoun 1990 : 68) อธิบายว่าอัตมโนทัศน์ของมนุษย์ไม่ได้มีมาตั้งแต่แรกเกิด เนื่องจากในวัยเด็กบุคคลไม่สามารถแยกตนเองจากสิ่งแวดล้อมได้ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตน (Self) และสิ่งแวดล้อมจากประสบการณ์ทางกาย เช่น ความเข็ญเย็น-อบอุ่น ความสุขสบาย-ความเจ็บปวด ในช่วงขวบปีแรกบุคคลที่มีความสำคัญในการสร้างอัตมโนทัศน์คือ พ่อแม่ และคนใกล้ชิด การที่เด็กสามารถแยกตนจากสิ่งแวดล้อมและรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์เหล่านี้จะหล่อหลอมขึ้นเป็นโครงสร้างของอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) การที่เด็กได้รับประสบการณ์การตอบสนองต่าง ๆ ถ้าการตอบสนองดีเด็กก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง แต่ถ้าเด็กถูกปฏิเสธหรือได้รับการตอบสนองที่ไม่ดี เด็กก็จะเริ่มมีการปฏิเสธตนเอง (Coopersmith อ้างถึงใน Calhoun 1990 : 67)

เวียร์ (Weir 1962) กล่าวว่าอัตมโนทัศน์จะมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเมื่อเด็กสามารถใช้ภาษาสื่อสารได้ สามารถเข้าใจสิ่งที่บุคคลอื่นสื่อกับตน ทำให้เขารู้ข้อมูลเกี่ยวกับตน ซึ่งอัตมโนทัศน์นี้จะพัฒนาไปตลอดชีวิต และความสามารถในการพัฒนาอัตมโนทัศน์จะเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยในวัยเด็กบุคคลจะอธิบายตนเองในลักษณะของรูปธรรมและเป็นนามธรรมมากยิ่งขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น (Hetherington and Parke 1986 : 372-378)

เพอร์รี่ (Perry 1984 : 143-144) ได้สรุปลำดับขั้นของการพัฒนาอัตมโนทัศน์ไว้ 4 ขั้นดังนี้

1. เริ่มจากการที่บุคคลรับรู้เกี่ยวกับร่างกายของตน เป็นก้าวแรกที่ทารกเรียนรู้ที่จะแยกตัวเขาจากสิ่งแวดล้อม
2. เมื่อเด็กเริ่มรู้ภาษา เขาสามารถที่จะระบุตนได้ในลักษณะที่มองเห็นได้จากภายนอก (Surface Attribution) แต่ไม่สามารถระบุอ้างอิงถึงองค์ประกอบทางด้านจิตใจได้
3. เด็กสามารถอธิบายตนในลักษณะที่เป็นนามธรรม และเกี่ยวกับมิติทางด้านจิตใจอันเป็นการจัดระบบต่อบุคคลิกภาพและพฤติกรรมของเขาได้
4. เด็กสามารถเรียนรู้ถึงความแตกต่างของกลุ่มสังคม รวมถึงบทบาทที่เขาอยู่ในกลุ่มสังคมและบทบาทที่แสดงออกเมื่ออยู่ในกลุ่มสังคมที่แตกต่างกัน

เมื่อถึงวัยรุ่นการเจริญเติบโตทางวุฒิภาวะด้านต่างๆ ทำให้วัยรุ่นมีอัตมโนทัศน์ที่ละเอียดลึกซึ้งและเป็นนามธรรมมากกว่าในช่วงวัยเด็ก (Emmerich 1974 , Guardo and Bohan 1971 , Montemayor and Eisen 1977) นอกจากนี้อัตมโนทัศน์ที่เกิดในช่วงวัยรุ่นมีลักษณะที่ค่อนข้างจะคงที่ (Engle 1959 , Constantinople 1969 อ้างถึงใน Dusek 1987: 378) ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงได้บ้างเล็กน้อยเพื่อปรับให้เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ รวมถึง การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่น วัยรุ่นจึงเป็นวัยที่ประสบปัญหาและต้องแก้ปัญหาให้ลุล่วง โคลแมน ได้สรุปถึงประเด็นที่วัยรุ่นต้องเผชิญไว้ 4 ประเด็นคือ (Coleman อ้างถึงใน Trojanowicz 1987 : 138-139)

1. ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่ต้องต่อสู้กับสภาวะการณ์ที่ต้องการเป็นอิสระ ในขณะที่ยังคงต้องพึ่งพาผู้อื่นในเวลาเดียวกัน (Dependence vs Independence) ในวัยเด็กเขาต้องพึ่งพาพ่อแม่เพื่อตอบสนองต่อความพึงพอใจด้านร่างกายหรืออารมณ์ เมื่อโตขึ้นวัยรุ่นต้องการเป็นอิสระมากขึ้น เช่น มีการหางานทำเพื่อเลี้ยงตัวเองหรือเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น แต่ยังคงต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ควบคู่ไปนั้นคือความขัดแย้งที่วัยรุ่นต้องเผชิญและหาทางแก้ไขให้กับตนเอง

2. ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่เปลี่ยนสภาพการณ์จากความสนุกสนาน (pure pleasure) ไปสู่ความเป็นจริง (reality) ซึ่งในวัยเด็กเขาไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความจำเป็นพื้นฐาน เช่น อาหาร เสื้อผ้าหรือที่อยู่อาศัย เมื่อโตขึ้นเขาเริ่มมีความกดดันที่ต้องคิดในการขวนขวายหาสิ่งเหล่านี้ เพื่อการดำเนินชีวิตในอนาคตของตนเอง

3. วัยรุ่นต้องเผชิญกับสภาพการณ์ที่ไม่มีความสามารถ (Incompetence) ไปสู่การมีความสามารถ (Competence) ก่อนช่วงวัยรุ่นพวกเขาไม่จำเป็นต้องใช้ความชำนาญเฉพาะทางในการเรียนหรือ ประกอบอาชีพ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเขาเริ่มคิดถึงความสามารถของตน ในการที่จะเลือกอาชีพหรือแสดงบทบาท จำกัดการกระทำที่ยึดตนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญต่อผู้อื่น รู้จักการให้ การตอบแทนสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้วัยรุ่นเข้าสู่สังคมและได้รับการจูงใจจากสังคมเป็นอย่างดี

4. วัยรุ่นจะพัฒนาตนจากการเป็นผู้รับไปสู่การเป็นผู้สรรหาด้วยตนเองมากขึ้น (nonproductive to a more productive orientation) ในวัยเด็กพ่อแม่มักจะเป็นผู้สรรหาตอบสนอง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเขาเริ่มตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบและเริ่มเรียนรู้ที่จะเป็นผู้สรรหาด้วยตนเอง โดยการเตรียมตัวเพื่อที่จะเลือกประกอบการทำงานต่อไป

สิ่งเหล่านี้ทำให้วัยรุ่นเริ่มมีการทบทวน และประเมินตนเอง ทั้งในเรื่องทักษะ ค่านิยมและจุดมุ่งหมายของตน (Newman and Newman 1986 : 282) เพื่อรวบรวมเป็นอัตมโนทัศน์แห่งตน วัยรุ่นสามารถพัฒนาอัตมโนทัศน์จากการเข้าใจเกี่ยวกับตนว่าตนพัฒนาในแต่ละด้านอย่างไร เช่น การพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ภูมิหลังของตน แม้กระทั่งการเข้าใจถึงจิตใจตนเองวัยรุ่นสามารถสรุปอัตมโนทัศน์ของตนได้จากการเรียนรู้ทางสังคม อาจด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การประเมินตน การเปรียบเทียบแข่งขัน การเลียนแบบ ผลแห่งการประมวลอัตมโนทัศน์จะมีผลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น ซึ่งอัตมโนทัศน์จะเป็นแกนหลักหรือต้นกำเนิดของพฤติกรรมนั่นเอง

การประเมินอัตมโนทัศน์

การที่บุคคลจะสามารถประเมินอัตมโนทัศน์ของตนได้นั้น บุคคลจำเป็นต้องมีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองเสียก่อนว่าเป็นอย่างไร คาลฮอนน์ (Calhoun 1990 : 60-65) ได้อธิบายถึงการรับรู้ตนของบุคคลใน 3 ลักษณะดังนี้

1. การรับรู้ความรู้เกี่ยวกับตน (Your Knowledge of Yourself) คือสิ่งต่างๆ ที่บุคคลรู้เกี่ยวกับตนเอง ซึ่งบุคคลใช้อธิบายตนได้เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ ความชำนาญ สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่จะนำบุคคลไปสู่สังคมที่เหมาะสมกับตัวเขา ข้อมูลเหล่านี้อาจได้เพิ่มเติมขึ้นบ้างจากการเข้ากลุ่มโดยการเปรียบเทียบคุณภาพของตนเองกับสมาชิกภายในกลุ่ม แต่คุณภาพชนิดนี้ไม่ได้คงทนเสมอไป เนื่องจากบุคคลสามารถเปลี่ยนกลุ่มเปรียบเทียบได้นั่นเอง

2. การรับรู้ในลักษณะของความคาดหวัง (Expectation) จากการที่บุคคลคิดว่าตนเป็นอย่างไรนั้น บุคคลจะมีความคิดอีกว่า เราควรจะเป็นอะไร นั่นคือความคิดเกี่ยวกับตนในอนาคต ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของอัตมโนทัศน์ ความคาดหวังนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันบุคคลไปสู่อนาคตและเป็นตัวนำให้แสดงพฤติกรรมตามที่คาดหวังไว้

3. การรับรู้ในลักษณะการประเมินตนเอง (Evaluation) บุคคลจะมีการประเมินตนเองเปรียบเทียบกันเสมอระหว่างความคาดหวังที่ว่าเราควรจะเป็นอะไร (I-could-be) กับมาตรฐานของตนเองว่าเราเป็นอะไร (I-should-be) ผลของการเปรียบเทียบทั้งสองนี้จะแสดงถึงความมีคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) คนที่มีความรู้สึกว่าตนด้อยคุณค่าจะมีความแตกต่างในทั้ง 2 ตัวนี้สูง ในทางตรงข้ามถ้าผลของการเปรียบเทียบอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน บุคคลจะประเมินความมีคุณค่าในตนเองสูง

นอกจากนี้ เจอร์เกน (Gergen 1970 อ้างถึงใน Worchel and Goethals 1985 : 52-57) ยังได้กล่าวถึงขบวนการทางจิตวิทยาที่บุคคลจะสร้างอัตมโนทัศน์ต่อตนในด้านต่างๆ 4 ขบวนการคือ ขบวนการสะท้อนภาพ (Reflected Appraisal) ขบวนการเปรียบเทียบทางสังคม (Social Comparison) ขบวนการระบุสาเหตุ (Attribution) ขบวนการลอกเลียนแบบ (Identification) ซึ่งขบวนการเหล่านี้ทำให้บุคคลรู้จักตนเองและสร้าง

อัตมโนทัศน์ต่อตนในการสร้างอัตมโนทัศน์นี้ คาลฮอน (Calhoun 1990: 71-75) อธิบายว่าบุคคลจะสร้างอัตมโนทัศน์ใน 2 ลักษณะคือ

1. อัตมโนทัศน์ในทางบวก (Positive Self-Concept) เป็นลักษณะที่บุคคลมีความพึงพอใจและยอมรับสภาพที่ตนเป็นจริง ไม่ชื่นชมกับตนเองจนเกินไป นั่นคือบุคคลรู้จักตนดีว่าเป็นอย่างไรบุคคลกลุ่มนี้จะมีความคงที่ในอัตมโนทัศน์ต่อตน แต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเขามีข้อมูลใหม่ ๆ พวกเขาสามารถยอมรับความแตกต่างกันอย่างมากมายของอัตมโนทัศน์ เพราะการเปิดใจกว้างที่จะรับข้อมูล ประมวลสิ่งเหล่านั้นด้วยปัญญาและประสบการณ์ บุคคลเหล่านี้จะมีความอดทนและตอบสนองต่อผู้อื่นด้วยความรัก ความเข้าใจ เคารพในสิทธิ์ของผู้อื่นมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และมีความพึงพอใจในชีวิต

2. อัตมโนทัศน์ในทางลบ (Negative Self-Concept) บุคคลที่มีอัตมโนทัศน์ในทางลบจะรับรู้ว่าคุณภาพในทางที่ไม่กระจ่างชัด เราสามารถแบ่งอัตมโนทัศน์ในทางลบออกเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 บุคคลกลุ่มนี้จะขาดความมั่นคง ไม่สามารถเข้าใจตนเองได้อย่างถ่องแท้ว่าอะไรเป็นจุดยืนของตน ทำให้บุคคลรู้สึกสับสนต่อตนเอง และสับสนต่อวิถีทางดำเนินชีวิต

2.2 บุคคลกลุ่มนี้จะมีลักษณะตรงข้ามกับข้อ 2.1 นั่นคือมีลักษณะที่ไม่ยืดหยุ่น (Rigid) เป็นลักษณะที่บุคคลสร้างภาพของตนขึ้นมาและยึดไว้เป็นสิ่งที่ตายตัวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งบุคคลคิดว่าสิ่งนั้นคือสิ่งที่ดีและถูกต้องแล้ว ทำให้เขาประสบปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเนื่องจากความไม่ยืดหยุ่นต่อสถานการณ์นั่นเอง

เนื่องจากอัตมโนทัศน์เป็นความนึกคิดภายในที่ผู้อื่นไม่สามารถล่วงรู้ได้ การที่จะทราบถึงความคิดของบุคคลได้ จึงสามารถกระทำได้ 2 วิธี (อาโน คีรินันตัน 2515: 100) คือโดยการไปถามกับเจ้าตัวโดยตรงซึ่งผลที่ได้เป็นการรายงานเกี่ยวกับตนเอง (self-report) และโดยการให้ผู้เชี่ยวชาญหรือนักจิตวิทยาสังเกตพฤติกรรมแล้วสรุปลงความเห็น ซึ่งการประเมินทั้ง 2 วิธีนี้อาจให้ผลไม่ต่างกันมากนักแต่ในวิธีที่ 2 นั้นจะต้องใช้เวลาและมีความไม่สะดวกหลายประการ ดังนั้นการให้บุคคลรายงานเกี่ยวกับตนจึงเป็นวิธีที่สะดวกและน่าเชื่อถือได้มากกว่า ในการประเมิน

อัตมโนทัศน์นี้ วิลเลียม เอช ฟิตส์ (William H. Fitts 1965) ได้สร้างแบบวัดอัตมโนทัศน์ เทนเนสซี (Tennessee Self-Concept Scale) ซึ่งเป็นแบบวัดที่สร้างขึ้นจากแนวพื้นฐานทฤษฎีทางจิตวิทยา โดยให้บุคคลประเมินอัตมโนทัศน์ของตนดังนี้ (Roid and Fitts 1988: 1-5)

1. พิจารณาโดยใช้ตนเองเป็นเกณฑ์ (Internal frame of reference) ซึ่งประกอบด้วย

1.1 อัตมโนทัศน์ด้านความเป็นเอกลักษณ์ (Identity) หมายถึงความคิดเห็นของบุคคลเกี่ยวกับตนเองว่าเป็นคนอย่างไร (What he is) เป็นการพิจารณาอัตมโนทัศน์ด้านที่เกี่ยวกับคำถามที่ถามว่า "ฉันเป็นอะไร" (What I am)

1.2 อัตมโนทัศน์ด้านความพึงพอใจในตนเอง (Self-Satisfaction) หมายถึงความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับการยอมรับตนเอง (How he accepts himself) เป็นการพิจารณาอัตมโนทัศน์ด้านที่เกี่ยวกับคำถามที่ว่า "ฉันมีความรู้สึกเกี่ยวกับตัวฉันอย่างไร" (How I feel about myself)

1.3 อัตมโนทัศน์ด้านพฤติกรรม (Behavior) หมายถึงการรับรู้และความคิดเห็นของบุคคลเกี่ยวกับการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ของตนเอง (How he acts) เป็นการพิจารณาอัตมโนทัศน์ด้านที่เกี่ยวกับคำถามที่ว่า "ฉันประพฤติอย่างไร" (What I do or the way I acts)

2. พิจารณาโดยใช้คนอื่นเป็นเกณฑ์ (External frame of reference) ซึ่งประกอบด้วย

2.1 อัตมโนทัศน์ด้านร่างกาย (Physical self) หมายถึงความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเอง เกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะของร่างกาย เพศ สุขภาพ ความสามารถและทักษะ

2.2 อัตมโนทัศน์ด้านคุณธรรม (Moral-Ethical self) หมายถึงความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับคุณค่าทางศีลธรรม ความสัมพันธ์ที่มีต่อศาสนา ความรู้สึกเกี่ยวกับการเป็นคนดีหรือคนเลว และความพึงพอใจในศาสนาของตน

2.3 อัตมโนทัศน์ด้านความเป็นส่วนตัว (Personal Self) หมายถึงความคิดเห็นของบุคคลเกี่ยวกับคุณค่าของตนเอง ความรู้สึกมั่นใจในตนเอง และการประเมินค่าบุคลิกภาพของตนเองโดยไม่รวมลักษณะทางด้านร่างกายและความสัมพันธ์กับผู้อื่น

2.4 อัตมโนทัศน์ทางด้านครอบครัว (Family Self) หมายถึงความรู้สึกในคุณค่าและความพอใจในฐานะที่ตนเป็นสมาชิกหนึ่งของครอบครัว เป็นการแสดงถึงการรับรู้ตนเองว่าใกล้ชิดหรือห่างเหินจากครอบครัว

2.5 อัตมโนทัศน์ด้านสังคม (Social Self) หมายถึงความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับความมั่นใจและความเชื่อมั่นในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น

นอกจากนี้ ฟีทส์ ได้รวมเอาอัตมโนทัศน์ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง (Self Criticism) มาเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งในการวัดอัตมโนทัศน์ ซึ่งหมายถึงความกล้าที่จะยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเองทั้งในด้านดีและไม่ดี ซึ่งจะสามารถชี้ให้เห็นการประเมินตนเองของบุคคลได้มากยิ่งขึ้น บุคคลที่ปฏิเสธอัตมโนทัศน์ในด้านนี้ทั้งหมดมักจะเป็นผู้ที่ปกป้องตนเอง ในขณะที่ผู้ตอบได้คะแนนสูงจะเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี เปิดเผย และผู้ที่ตอบในระดับที่ได้คะแนนสูงมากกว่าตำแหน่ง 99 เปอร์เซนต์ไทล์ จะเป็นข้อบ่งชี้ว่าอาจมีความบกพร่องทางจิต

แนวความคิดเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรม

คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers อ้างถึงใน Hall and Lindzey 1957 : 528-530) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพและพฤติกรรมซึ่งสรุปโครงสร้างของบุคลิกภาพไว้ 3 ประการคือ ประสบการณ์ของอินทรีย์ อัตมโนทัศน์ ความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องระหว่างประสบการณ์ของอินทรีย์และอัตมโนทัศน์ซึ่งอธิบายได้ดังนี้คือ

1. ประสบการณ์ของอินทรีย์ บุคคลแต่ละคนมีชีวิตอยู่ในโลกของประสบการณ์ซึ่งมีตนเองเป็นศูนย์กลาง ประสบการณ์ของอินทรีย์นี้บุคคลจะรับรู้หรือไม่ก็ตาม แต่บุคคลผู้นั้นจะเป็นผู้รู้อย่างถ่องแท้ซึ่งผู้อื่นมีอาจล่วงรู้ได้โดยสมบูรณ์ นอกจากอาศัยความเข้าใจตามทัศนะของบุคคลนั้น (empathic understanding) โลกของประสบการณ์ คือความจริงที่เกิดกับบุคคล แต่บุคคลมิได้ตอบสนองต่อความจริงที่เกิดขึ้นทั้งหมด หากแต่เขาจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อความเป็นจริงที่เขารับรู้เท่านั้น และบุคคลที่มีแนวโน้มที่จะตรวจสอบความถูกต้องของประสบการณ์ โดยที่เปรียบเทียบกับประสบการณ์อื่นอยู่เสมอ เพื่อให้หาซึ่งแนวทางที่จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม

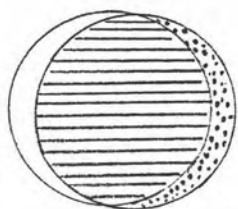
2. อัทมโนทัศน์ จากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของพ่อแม่และผู้ใกล้ชิดซึ่งเป็นผู้ที่ประเมินค่าพฤติกรรมของเด็ก ส่วนหนึ่งของประสบการณ์จะค่อย ๆ ก่อตัวเป็น อัทมโนทัศน์ซึ่งมีลักษณะเป็นหน่วยรวม (Gestalt) ที่มีระบบอันประกอบด้วย การรับรู้คุณลักษณะของ สิ่งที่เป็น "ตัวฉัน" และการรับรู้ความสัมพันธ์ที่ "ตัวฉัน" มีกับผู้อื่นและสิ่งอื่น รวมทั้งค่านิยมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์เหล่านี้ อัทมโนทัศน์หรือระบบรับรู้เกี่ยวกับ "ตน" นี้ จะมีผลต่อการรับรู้ ประสบการณ์ต่างๆ และพฤติกรรมที่บุคคลจะแสดงออก กล่าวคือบุคคลจะรับรู้ประสบการณ์ที่สอดคล้อง และจะปฏิเสธหรือบิดเบือนประสบการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับอัทมโนทัศน์ของตน และบุคคลจะ เลือกแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับอัทมโนทัศน์อีกด้วย

3. ความสอดคล้องและไม่สอดคล้องระหว่างอัทมโนทัศน์และประสบการณ์ของอินทรีย์ เมื่อประสบการณ์ซึ่งผ่านการรับรู้และถูกจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของอัทมโนทัศน์นั้นตรงกันกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับอินทรีย์ บุคคลจะมีการปรับตัว มีวุฒิภาวะ และมีประสิทธิภาพเต็มที่ บุคคลจะยอมรับ ประสบการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นโดยปราศจากความหวาดหวั่นหรือวิตกกังวล เขาสามารถคิดอ่านได้ตรง ตามความเป็นจริงในทางตรงข้ามเมื่ออัทมโนทัศน์ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์ บุคคลจะเกิดความ หวั่นวิตกจะมีพฤติกรรมปกป้องตนเอง ความคิดอ่านถูกจำกัดและขาดความยืดหยุ่น บุคคลจะพยายาม ปกป้องอัทมโนทัศน์ไว้ด้วยวิธีการบางอย่าง โดยการปฏิเสธที่จะรับรู้ประสบการณ์บางอย่าง หรือ วิธีการบิดเบือนประสบการณ์นั้นให้สอดคล้องกับอัทมโนทัศน์ทำให้ประสบการณ์บางอย่างไม่ได้ถูกจัด รวมเข้าสู่โครงสร้างของตน สิ่งที่เกิดตามมาคือความตึงเครียดทางจิต (psychological tensions) อันเป็นภาวะของการปรับตัวที่ไม่ดี

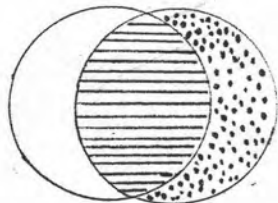
ตัวการที่เป็นเหตุอัทมโนทัศน์และประสบการณ์ของอินทรีย์สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกัน คือ การประเมินค่าของผู้อื่น ถ้าหากการประเมินค่าเป็นไปในทางบวก หรือที่เรียกว่าการยอมรับอย่างปราศจากเงื่อนไข (Unconditional Positive regard) อัทมโนทัศน์และประสบ การณ์ก็จะไม่คลาดเคลื่อนห่างจากกัน บุคคลจะมีการปรับตัว แต่เนื่องจากการประเมินค่า พฤติกรรมของเด็กโดยพ่อแม่และผู้อื่นนั้นบางทีก็เป็นไปในทางบวก บางทีก็เป็นไปในทางลบ เด็ก จึงเรียนรู้ที่จะจำแนกระหว่างการกระทำและความรู้สึกที่ผู้อื่นเห็นชอบด้วยและไม่เห็นชอบด้วย ประสบการณ์ที่ไม่ได้รับการเห็นชอบด้วยจะถูกกำจัดออกไปจากอัทมโนทัศน์แม้ว่าประสบการณ์นั้นจะ เกิดขึ้นจริงก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นก็คือความไม่สอดคล้องตรงกันระหว่างอัทมโนทัศน์และประสบการณ์

ดอนน์ ไบน์ และ แคทริน เคลลีย์ (Donn Byrne and Kathryn Kelley 1981 : 100 - 109) ได้แสดงภาพการปรับตัวของบุคคล ที่มีความสอดคล้องระหว่างอัตมโนทัศน์และประสบการณ์ต่างกันไว้ดังนี้

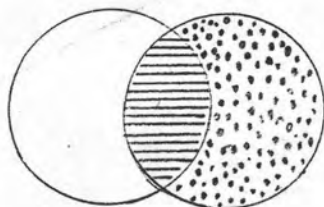
ภาพแสดงการปรับตัวของบุคคลตามแนวคิดของดอนน์ ไบน์ และ แคทริน

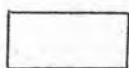
A. บุคคลที่ปรับตัวได้ดีมาก
(Well-Adjusted Individual)

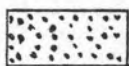
B. บุคคลที่ปรับตัวได้ดีปานกลาง
(Moderately-Adjusted Individual)

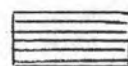
C. บุคคลที่ปรับตัวได้ไม่ดี
(Poorly-Adjusted Individual)

อัตมโนทัศน์

ประสบการณ์

ความสอดคล้องของอัตมโนทัศน์กับประสบการณ์

อาร์เธอร์ ดับบลิว คอมส์ และ โดแนล สนิกก์ (Arthur W. Combs and Donald Snygg 1959 : 240-247 อ้างถึงใน ไพจิตร ผักเจริญผล 2523 : 16-17) ได้กล่าวถึงบุคคลที่มีบุคลิกภาพอันเหมาะสม (Adequate Personality) ว่าจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

1. การรับรู้ตนเองในเชิงบวก บุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ดีมักพบว่าตนเองเป็นที่ยอมรับ เป็นที่ต้องการของผู้อื่น มีความสามารถ มีคุณค่า มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีและมีประโยชน์ต่อสังคม อัตมโนทัศน์ของเขาส่วนใหญ่จะเป็นในเชิงบวก อย่างไรก็ตามเขามีได้มองตนเองไปในทางดีเสียทั้งหมด บุคคลกลุ่มนี้ก็อาจมองตนเองในทางลบได้เช่นกัน แต่การมองในทางลบนี้ไม่มากจนทำให้เกิดความบิดเบือนหรือมีอิทธิพลต่อโครงสร้างของ "ตน" อัตมโนทัศน์ที่ประกอบด้วยการรับรู้ตนเองในเชิงบวกนี้ เป็นเสมือนพลังที่จะช่วยให้บุคคลเผชิญกับสิ่งต่างๆ ด้วยความมั่นใจ

2. การยอมรับและผสมผสานการรับรู้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสนามประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของ โรเจอร์ ที่กล่าวว่าบุคคลเมื่อเผชิญกับประสบการณ์ใดประสบการณ์หนึ่ง เขาอาจจะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้คือ

2.1 แปลงประสบการณ์เป็นลักษณะรับรู้และจัดระบบให้สัมพันธ์กับตน

2.2 เฝินเฉยไม่รับรู้ประสบการณ์นั้น เพราะประสบการณ์ดังกล่าวไม่สัมพันธ์กับ

โครงสร้างของตน

2.3 บิดเบือนการรับรู้เนื่องจากประสบการณ์ไม่สอดคล้องกับโครงสร้างของตน

บุคคลที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมนั้น เขาจะยอมรับประสบการณ์และเชื่อมโยงประสบการณ์นั้นให้เข้ากับอัตมโนทัศน์และสิ่งแวดล้อมของเขา

3. ความสามารถที่จะดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ จำเป็นต้องสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน บุคคลที่มีบุคลิกภาพอันเหมาะสมจะทำให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าอัตมโนทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพอันเป็นพื้นฐานที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรม บุคคลที่มีอัตมโนทัศน์ที่สอดคล้องกับประสบการณ์และมีได้บิดเบือนไปจากความจริงทำให้บุคคลนั้นมีบุคลิกภาพ การปรับตัวที่ดีซึ่งจะส่งผลไปถึงการแสดงพฤติกรรมที่

เหมาะสม ในขณะที่บุคคลที่ฝึกเฉย หรือบิดเบือนประสบการณ์ก็จะก่อตัวเป็นอัตมโนทัศน์ที่ เบี่ยงเบน ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์นั้น ทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพที่ เบี่ยงเบนไปและมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ในการดำเนินชีวิต

พฤติกรรมก้าวร้าวนับเป็นพฤติกรรมหนึ่งของพฤติกรรมเบี่ยงเบน เรามักพบเห็นได้ในช่วง วัยรุ่นซึ่งควรได้มีการศึกษาและหาทางแก้ไขเพื่อลดความรุนแรง หรือมิให้พฤติกรรมดำเนินต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้วัยรุ่นได้มีการพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไป ในงานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาอัตมโนทัศน์ ของวัยรุ่นชายปกติเปรียบเทียบกับวัยรุ่นชายที่มีความก้าวร้าว เพื่อความเข้าใจในงานวิจัยผู้วิจัยจึง ขอเสนอแนวความคิดในเรื่องของวัยรุ่นกับพฤติกรรมก้าวร้าวดังนี้

วัยรุ่นกับพฤติกรรมก้าวร้าว

ในช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงระยะเวลาที่ต้องมีการปรับตัว เพื่อสนองต่อการเปลี่ยนแปลงด้าน ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่นการปรับตัวต่อรูปร่างที่เปลี่ยนไป การปรับตัวในการเข้าสังคม การค้นหา เอกลักษณ์แห่งตน เป็นต้น สภาวะการปรับตัวต่อสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความเครียด ความกังวล และมีความรู้สึกถูกกดดัน วัยรุ่นที่ประสบความสำเร็จในการปรับตัวก็จะมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ และไม่เป็นปัญหา ในขณะที่วัยรุ่นที่ประสบความล้มเหลวในการปรับตัวก็จะนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็น ปัญหาและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไป (ประไพพรรณ ภูมิวิศิสาร 2530 : 206) ซึ่งพฤติกรรม เบี่ยงเบนที่สำคัญอันถือเป็นพฤติกรรมพื้นฐานของพฤติกรรมอาชญากรคือ พฤติกรรมก้าวร้าว (Aggressive Behavior) จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า พฤติกรรมก้าวร้าวจะเกิดมากและ รุนแรงเมื่อเด็กมีอายุเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงสุด (Eron and Huesman 1963 : 21-23 , Hoving , Wallace and Laforme 1979 : 251-289 , Ellis , Rogoff and Cromer 1981 : 399-407) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวัยรุ่นที่มี พฤติกรรมก้าวร้าว เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และมี พฤติกรรมที่เหมาะสมที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข หากวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวถูก ละเลย ไม่ได้ได้รับความสนใจที่จะศึกษาหาแนวทางแก้ไขป้องกันก็ย่อมจะนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นปัญหา

ของสังคมมากยิ่งขึ้น ซึ่งในเรื่องพฤติกรรมก้าวร้าวนี้ นักจิตวิทยาได้ให้ความหมาย และแนวคิดไว้
ต่างๆ เช่น

แบนดูรา และวอลเตอร์ (Bandura and Walter 1959 : 143-144) ได้ให้ความ
หมายของพฤติกรรมก้าวร้าวว่าเป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมาย หรือเจตนาทำให้บุคคลได้รับความเสี
หายทั้งทางร่างกายและจิตใจ และ / หรือทำลายสิ่งของทรัพย์สิน โดยการกระทำทางตรงและ
ทางอ้อม ทั้งกายและวาจา

เบอร์โควิทซ์ (Berkowitz 1964 อ้างถึงใน ประพันธ์ สุกทวาราล 2519 : 11)
อธิบายว่า ความก้าวร้าวหมายถึง การกระทำที่รุนแรงผิดปกติ เช่น เขียนกระดานแรงๆ นั่งแรงๆ
เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

บัส (Buss 1961 : 1) ได้กล่าวถึงความก้าวร้าวว่าเป็นการตอบสนองต่ออินทรีย์อื่นๆ
ที่มาเราเพื่อให้เกิดอันตราย ความก้าวร้าวเป็นความตั้งใจที่จะทำร้ายผู้อื่น นอกจากนี้ความ
ก้าวร้าวแสดงออกได้โดยการกระทำทางร่างกาย การทำลายทรัพย์สินและโดยการใช้คำพูด เช่น
นินทาลับหลัง ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ นิภา นิษายน (2520 : 19) ที่ได้ให้ไว้ว่าความ
ก้าวร้าวทางวาจาได้แก่ การตำหนิติเตียนที่มากเกินไป การด่าคำหยาบ การพูดโจมตี การพูดล้อ
เสียด การพูดจาตลกที่ประชดประชัน การสร้างข่าวลือ หรือการพูดให้กระทบกระเทือนใจผู้อื่น
 เป็นต้น

อัลเบอร์ตี และ เอ็มมอนส์ (Alberti and Emmons 1974 : 21-24) ได้แบ่ง
พฤติกรรมก้าวร้าวออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ความก้าวร้าวโดยทั่วไป (Generalized Aggressiveness) หมายถึงลักษณะ
ที่บุคคลแสดงความก้าวร้าวต่อผู้อื่นในทุกๆ สถานการณ์ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีความมั่นใจใน
ตนเองมากเกินไป มักชอบออกคำสั่ง ตดูกความคิดเห็นของคนอื่น บุคคลเหล่านี้มักขัดแย้งกับกลุ่ม
อยู่เสมอ จึงทำให้มีเพื่อนน้อย ในขณะที่พวกเขาต้องการความรัก การยอมรับจากผู้อื่น แต่ก็ไม่
สามารถปฏิบัติตนให้เหมาะสมได้

2. ความก้าวร้าวตามสถานการณ์ (Situational Aggressiveness)
หมายถึงลักษณะที่บุคคลมีความก้าวร้าวต่อผู้อื่นในบางสถานการณ์ที่จำเพาะเจาะจง

สมพร สุกัญย์ (2530 : 57) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าวว่า หมายถึง พฤติกรรมที่ทำให้ผู้อื่นไม่พึงพอใจ หรือเจ็บปวดทางกาย และ/หรือจิตใจ เป็นพฤติกรรมที่ทำให้สิ่งของเสียหาย และเป็นพฤติกรรมที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นพฤติกรรมทางกายและวาจาที่มีระดับความรุนแรงแตกต่างกัน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า พฤติกรรมก้าวร้าวหมายถึงพฤติกรรมที่มีเป้าหมายหรือเจตนาที่จะกระทำให้บุคคล ทรัพย์สินได้รับความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยกระทำทางกายและทางวาจา

ในวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวซึ่งเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน อันอาจนำไปสู่ปัญหาใหญ่ของสังคม วัยรุ่นกลุ่มนี้ไม่สามารถที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข เพราะนอกจากจะทำให้บุคคลอื่นได้รับความเดือดร้อนแล้ว บุคคลที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวนี้มักจะได้รับ การประเมินจากสังคมและบุคคลรอบข้างไปในทางที่ไม่ดี ได้รับการปฏิเสธจากสังคม โดยเฉพาะถ้า การประเมินนั้นเป็นการประเมินจากสังคมหรือบุคคลที่ใกล้ชิดเช่น พ่อแม่ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อ การมองตนในทางที่ด้อยคุณค่า ไม่เป็นที่ต้องการอันเป็นผลต่อการประเมินอัตมโนทัศน์ของตนไปใน ทางที่ไม่ดี (Caplan 1973 , Coopersmith อ้างถึงใน Calhoun 1990 : 67-68) ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ คองเกอร์ (Conger 1973 : 580-582) ที่กล่าวว่าบุคคลที่มี พฤติกรรมเบี่ยงเบนก้าวร้าว มักจะเป็นบุคคลที่อัตมโนทัศน์ถูกทำลาย (Impaired Self-Concept) พวกเขาจะขาดความมั่นใจในตนเอง ขาดความเคารพตน มีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว เนื่องจากการมีอัตมโนทัศน์ที่ไม่ดีนั่นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างอัตมโนทัศน์กับพฤติกรรม

จอห์นสัน (Johnson 1967 : 56-58) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ของกลุ่มอาชญากรพบว่า อาชญากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองไม่ดี และให้ข้อสรุปว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองไม่ดีมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีพฤติกรรมไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่ง

ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง บอลล์ (Ball 1977 : 101-107) ได้ทำการศึกษาวัยรุ่นชายหญิงที่เป็นบุตรของผู้ใช้แรงงานในเขตเมือง พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดีมีความสัมพันธ์ในทางลบกับการชอบประพฤติตนขัดกับกฎเกณฑ์ของสังคม

อเล็กซานเดอร์ โทลเลอร์ และคณะ (Alexander Tolor et.al 1976 : 157-164) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก บทบาททางเพศกับอัตมโนทัศน์ในนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชาย 61 คน หญิง 73 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดอัตมโนทัศน์เทนเนสซี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านอัตมโนทัศน์และพฤติกรรมพบว่า พฤติกรรมที่เหมาะสมมีความสัมพันธ์กับอัตมโนทัศน์ในทางบวก (Positive Self-Concept) ทั้งเพศชายและหญิง

ไบรเดนบาคซ์ (Briedenbach 1978 : 4671- A) ทำการศึกษาผลของการฝึกพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยม อายุ 16 - 18 ปี หญิง 34 คน ชาย 26 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองชาย 13 คน หญิง 17 คน และกลุ่มควบคุมในจำนวนเท่ากัน ฝึกพฤติกรรมที่เหมาะสมสัปดาห์ละ 1 - 1.30 ชั่วโมง เป็นเวลา 7 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้คือ The Adolescent Self-Expression Scale และแบบวัดอัตมโนทัศน์เทนเนสซี ผลพบว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกมีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสมมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $p = .001$ และกลุ่มที่มีพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ด้านดีสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ

จาร์ล ญูญานันต์ (2515 : 115-116) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนภาพแห่งตน ความวิตกกังวลและความต้องการสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนที่ประพฤติคล้อยตามและขัดกับสังคม" ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบ 4 ฉบับ คือแบบทดสอบตนตามอัตภาพ แบบทดสอบตนตามปฏิธาน แบบทดสอบความวิตกกังวล และแบบทดสอบความต้องการสัมฤทธิ์ผล ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ 5 โรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 210 คน ผลการวิจัย

พบว่า นักเรียนที่ประพฤติก้อยตามสังคมมีมโนภาพแห่งตนและความต้องการสัมฤทธิ์ผลสูงกว่า มีความวิตกกังวลต่ำกว่า นักเรียนที่ประพฤติขัดกับสังคม

ไพจิตร ผักเจริญผล (2523 : 56-59) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ความสัมพันธ์ระหว่าง อัตมโนทัศน์และความสอดคล้องของอัตมโนทัศน์กับการปรับตัวและสติปัญญา" และเพื่อเปรียบเทียบ อัตมโนทัศน์และความสอดคล้องของอัตมโนทัศน์ของนักเรียนที่มีการปรับตัวและสติปัญญาแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 233 คน ได้มาด้วยการสุ่มตัวอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดอัตมโนทัศน์ แบบวัดการปรับตัว แบบทดสอบแมทริทึลฉบับมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ ความแปรปรวนสองทาง ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างอัตมโนทัศน์กับการปรับตัวพบว่า อัตมโนทัศน์ และการปรับตัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .31$) อัตมโนทัศน์ของ นักเรียนที่มีการปรับตัวแตกต่างกันมีความแตกต่างกัน กล่าวคือนักเรียนที่มีการปรับตัวดีมีคะแนน อัตมโนทัศน์สูงกว่านักเรียนที่มีการปรับตัวไม่ดี

วิมล สุวรรณมณี (2527 : 72-80) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " การเปรียบเทียบมโนภาพ แห่งตนและสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่มและนักเรียน อาชีวศึกษาทั่วไป" มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบมโนภาพแห่งตนและสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่มและนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไป และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพแห่งตนและสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาที่มี พฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่ม จำนวน 234 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบ สอบตามวัดมโนภาพแห่งตน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไปมีอัตมโนทัศน์สูงกว่านักเรียน อาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่ม มโนภาพแห่งตนและสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อาชีวศึกษาทั่วไปมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนมโนภาพแห่งตน และสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์ทางบวกแบบไม่มีนัย สำคัญทางสถิติ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างอัตมโนทัศน์และพฤติกรรม ปรากฏว่าผลการวิจัยเป็นไปในทางเดียวกันคือ บุคคลที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม การปรับตัวดี มีความต้องการสัมฤทธิ์ผลจะเป็นบุคคลที่มีอัตมโนทัศน์ไปในทางที่ดีและสูงกว่าบุคคลที่มีพฤติกรรมที่ขัดแย้งกันก้าวร้าว และบุคคลอีกภาพอื่นที่ไม่เหมาะสม

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าการอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อทั้งพฤติกรรมก้าวร้าว (Bandura and Walters 1951, Sears, et.al 1957, ประพันธ์ สุททาวาส 2519, เสถียร ศิริรัตน์ 2522) และมีผลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ ซึ่งวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว และวัยรุ่นปกติที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันอาจมีอัตมโนทัศน์ที่แตกต่างกันไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวคิดของการอบรมเลี้ยงดูและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่นำมาใช้ในงานวิจัยดังนี้คือ

แนวคิดและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ใช้ในการวิจัย

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่สังคมประกิต (Socialization) ดูแลควบคุมเด็กและเยาวชน ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้บทบาท ค่านิยมทางสังคม และป้องกันมิให้ประพฤติปฏิบัติออกนอกกลุ่มนอกลทาง (Embey and Lubeck 1971 อ้างถึงใน พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ 2527 : 4) แบนดูรา (Bandura 1977 อ้างถึงใน Perry 1984 : 79) ได้พูดถึงการอบรมฝึกวินัยกับเด็กว่ามีความสำคัญอันเป็นต้นกำเนิดพฤติกรรมของเด็ก ในขั้นแรกเด็กอาจจะทำตามเพราะกลัวการลงโทษหรือคาดหวังการได้รับรางวัล แต่เมื่ออายุและประสบการณ์เพิ่มขึ้น เขาจะค่อยๆ ซึมซับสิ่งเหล่านี้เข้าสู่ภายในจิตใจไม่ได้หวังเพียงแต่รางวัลภายนอก แต่จะเกิดความชื่นชมกับตนเอง มีความภูมิใจในตน แบนดูรา ยังได้กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการฝึกระเบียบวินัยพอสรุปได้คือ ควรมีการวางกฎระเบียบที่สม่ำเสมอ ชัดเจนและมีทำให้เหตุผลว่าพฤติกรรมใดควรหรือไม่ควรเพราะเหตุใด ควรหลีกเลี่ยงการลงโทษที่รุนแรงและการฝึกระเบียบให้เหมาะสมกับอายุของเด็ก เมื่อเขาทำสำเร็จเขาควรได้รับรางวัลหรือคำชมเชย เห็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูมีส่วนสำคัญทางหนึ่งในการสร้างอัตมโนทัศน์ที่จะทำให้เด็กมีการประเมินตน รับรู้ถึงตน

และการกระทำต่างๆ เพื่อดำเนินพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความคิดความคาดหวังของตน ซึ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูนั้นมีลักษณะเฉพาะต่างกัน และมีการแบ่งรูปแบบออกไปในหลายลักษณะ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอการแบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่สำคัญและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

ฮูเวอร์ และ เอ็ดเวิร์ด (Hower and Edward 1979 อ้างถึงใน Lloyd 1984 : 169-170) ได้สรุปถึงรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 2 ด้านใหญ่ๆ คือ

1. ด้านที่พ่อแม่ให้การยอมรับเด็ก (Parental Acceptance) แบ่งเป็นลักษณะที่สำคัญ 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่พ่อแม่ให้การยอมรับเด็กสูง ลักษณะนี้จะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความประพฤติของเด็ก ในขณะที่ลักษณะตรงข้ามพ่อแม่ที่ปฏิเสธเด็ก จะมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของเด็กในทางที่ไม่ดี

2. ด้านที่พ่อแม่ให้การควบคุม (parental Control) หมายถึงระดับของความเข้มงวดในการอบรมเลี้ยงดูโดยพ่อแม่เป็นผู้ตั้งมาตรฐานไว้ การขาดการควบคุมมีความสัมพันธ์กันสูงกับความก้าวร้าวและการปรับตัวที่ไม่ดี การควบคุมที่มากเกินไปมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรม เด็กจะตื้อตึงและขาดความมั่นใจในตัวเอง

บัมไรด์ (Baumrind 1975 : 270-285) ได้อธิบายถึงการอบรมเลี้ยงดูแต่ละรูปแบบไว้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian) เป็นการที่พ่อแม่ใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดูให้เด็กทำตามความต้องการของตน ไม่มีการปรึกษาหารือกับเด็ก แสดงความไม่พอใจยอมรับเด็กน้อย ไม่ไว้ใจ ห่วงเหิน ให้ความอบอุ่นน้อยและลงโทษในระดับสูง

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ควบคุมสูง ให้ทำตามพ่อแม่ต้องการ แต่มีการยอมรับในตัวเด็กสูงเช่นกัน มีการให้ความรัก ความอบอุ่นและให้เหตุผล

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Permissiveness) เป็นการอบรมที่พ่อแม่ยอมรับเด็กมาก ให้ความอบอุ่น แต่ไม่มีการประเมิณเด็ก ควบคุมเด็กน้อย ปลอ่ยให้เด็กเป็นไปตามที่เด็กต้องการ

การศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในประเทศไทย ดวงเดือน นันสมนาวันและคณะ (2528 : 4-12) ได้แบ่งการศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของมารดาไทยเป็น 5 รูปแบบคือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน คือการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรักเอาใจใส่ทุกซอกซอกมีความใกล้ชิดและทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเด็ก ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่เด็กในสิ่งที่ต้องการทุกอย่าง

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล คือการที่พ่อแม่อธิบายเหตุผลให้กับเด็ก เมื่อต้องการขัดขวางหรือสนับสนุนเด็ก พ่อแม่มีการลงโทษและให้รางวัลแก่เด็กอย่างเหมาะสมมากกว่าใช้อารมณ์

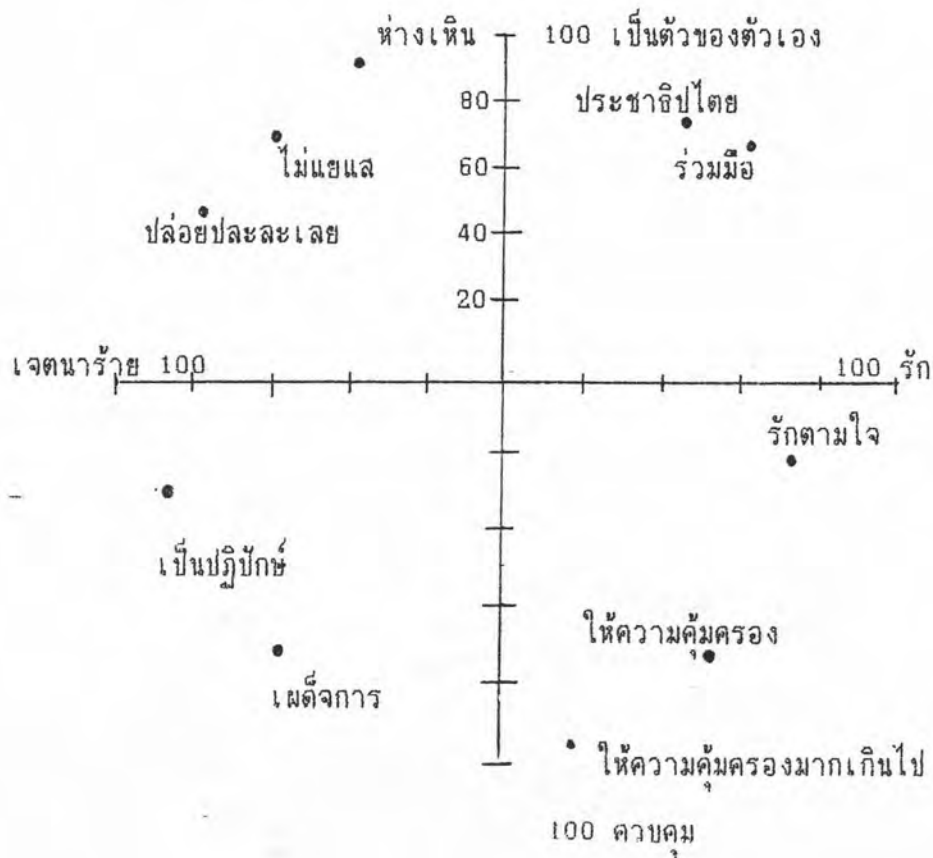
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตใจ คือการที่พ่อแม่ใช้วาจาว่ากล่าวตีเตือนเด็ก เมื่อเด็กกระทำความผิด ขู่ว่าจะไม่รัก ตัดสิทธิ์เด็กที่เคยได้รับเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม คือการที่พ่อแม่ออกคำสั่งให้เด็กทำตาม และคอยควบคุมอย่างใกล้ชิดว่าเด็กจะทำหรือไม่ ถ้าเด็กไม่ทำตามก็จะลงโทษ

5. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว คือการที่พ่อแม่ให้โอกาสเด็กทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองซึ่งพ่อแม่จะเป็นผู้แนะนำ และช่วยฝึกฝนให้บ้าง

สมพร สุกคันธ์ (2530 : 10-15) ได้ศึกษางานของ เชฟเฟอร์ (Schaefer 1959 : 226-225) ที่วิเคราะห์การอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 14 ประเภทตามมิติอิสระ 2 มิติ คือ มิติควบคุม-เป็นตัวของตัวเอง และมิติรัก-เจตนาร้าย และงานของ เบคเคอร์ (Becker 1964 : 169-208) ซึ่งสรุปและสร้างรูปแบบสมมติฐานพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูของแม่ออกเป็น 3 มิติ ที่แตกต่างไปจากรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของ เชฟเฟอร์ สามารถอธิบายได้ตามรูปดังนี้

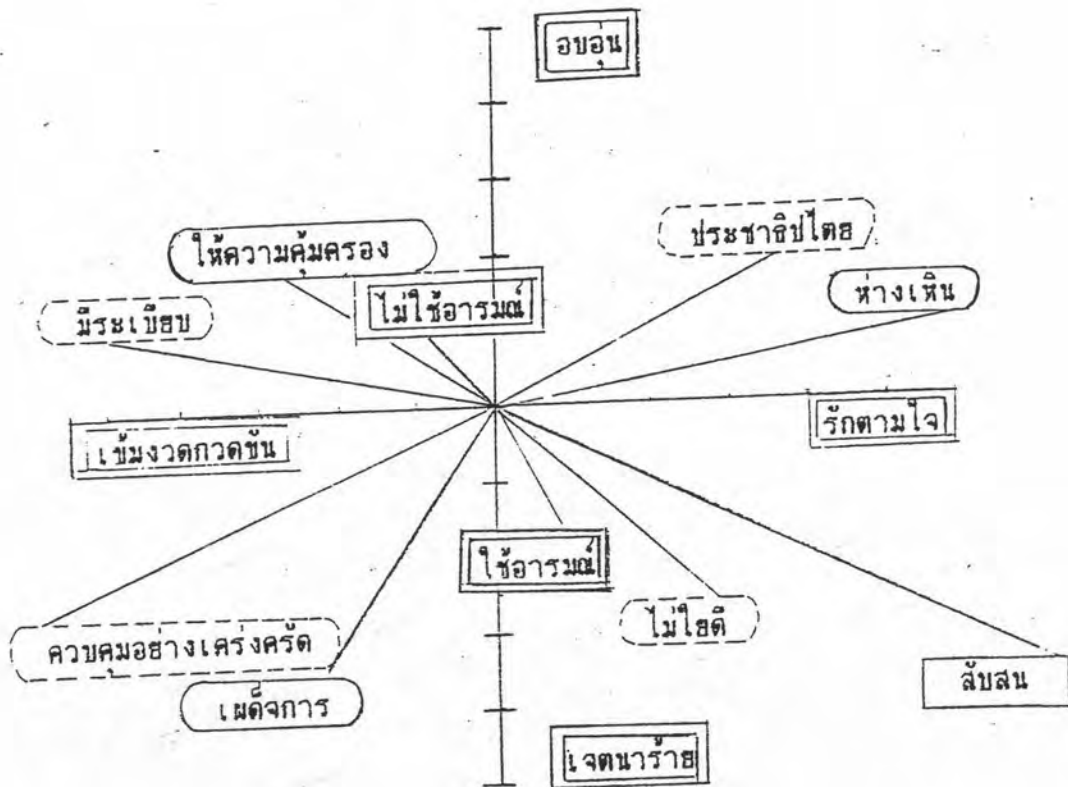
รูปภาพ แสดงมิติการอบรมเลี้ยงดูของ (Schaefer 1959:232)

จากภาพ เซฟเฟอร์ อธิบายว่า "มิติรัก-เจตนาร้าย" เป็นอิสระจากมิติ "ควบคุม - เป็นตัวของตัวเอง" นั่นคือพ่อแม่ที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบ "รัก" ย่อมมีลักษณะควบคุมได้ เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองย่อมมีทั้งมิติรักและควบคุม แต่พ่อแม่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและเจตนาร้ายในเวลาเดียวกันไม่ได้ ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจึงมีมิติ "รัก" และ "เป็นตัวของตัวเอง" แบบเผด็จการมีมิติ "ควบคุม" และ "เจตนาร้าย" แบบรักตามใจมีมิติ "รัก" และ "ควบคุมในระดับต่ำ" แบบให้ความคุ้มครองมีมิติ "รัก" และ "ควบคุม" ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยมีมิติ "เป็นตัวของตัวเอง" และ "เจตนาร้าย"

ภาพแสดงรูปแบบตามสมมติฐานพฤติกรรมของแม่ของ เบคเคอร์ (Becker 1964 อ้างถึงใน Hoffman and Hoffman 1964 : 175)

จากภาพ เบคเคอร์ (Becker 1964 : 175) ใช้มิติ "เข้มงวดกวดขัน-รักตามใจ" แทนมิติ "ควบคุม - เป็นตัวของตัวเอง" และใช้มิติ "อบอุ่น - เจตนาร้าย" แทนมิติ "รัก - เจตนาร้าย" และเพิ่มมิติ "ใช้อารมณ์ - ไม่ใช้อารมณ์" เข้าไปในรูปแบบอีกมิติหนึ่ง สำหรับมิติ "อบอุ่น" จะประกอบด้วย การยอมรับ ห่วงใจ เห็นด้วย เข้าใจ เน้นความสำคัญของเด็ก ใช้คำอธิบายให้เหตุผลในการฝึกวินัย ให้คำชมไม่ใช้การลงโทษ มิติ "เจตนาร้าย" จะมีลักษณะตรงกันข้ามกับมิติ "อบอุ่น" มิติ "เข้มงวดกวดขัน" พ่อแม่จะเคร่งครัดในระเบียบวินัย ความเป็นระเบียบและการเชื่อฟัง ส่วนมิติใช้ "อารมณ์" จะมีลักษณะขาดเหตุผล ตัวอย่างเช่นการอบรมเลี้ยงดูแบบไม่สนใจใยดี ซึ่งพ่อแม่ใช้อารมณ์ในการอบรมเลี้ยงดู

จากรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูดังกล่าวข้างต้นเห็นได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูประเภทต่างๆ บางประเภทก็มีชื่อเหมือนกันแต่ก็มีลักษณะต่างกัน ส่วนในด้านพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ นั้น จะเห็นได้ว่ามีลักษณะที่สำคัญอยู่ 4 ลักษณะซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกันคือ พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงความรัก กับพฤติกรรมที่พ่อแม่เจตนาร้าย พฤติกรรมที่พ่อแม่ให้อิสระหรือเสรีภาพกับพฤติกรรมที่พ่อแม่คอย ควบคุมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในทางเดียวกัน ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูตามแบบ ของสมพร สุกัญย์ (2530) เนื่องจากสามารถอธิบายการอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบได้อย่างชัดเจน ซึ่งสมพร สุกัญย์ ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 7 ลักษณะตามพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูของ พ่อแม่ดังนี้คือ

1. แบบใช้อำนาจควบคุม (มีติควบคุมและเจตนาร้าย)
2. แบบประชาธิปไตย (มีติรักและเสรีภาพ)
3. แบบรักตามใจ (มีติรักและเสรีภาพสุดโต่ง)
4. แบบให้ความคุ้มครอง (มีติรักและควบคุม)
5. แบบปล่อยปละละเลย (มีติเจตนาร้ายและเสรีภาพ)
6. แบบเข้มงวดกวดขัน (มีติควบคุมและเจตนาร้าย)
7. แบบลงโทษทางกาย (มีติเจตนาร้ายและควบคุม)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 7 แบบนี้ในการศึกษาแบ่งกลุ่มตัวอย่าง และใช้เป็นแนวในการอภิปรายผลการวิจัยด้วยเช่นกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอ้อมโนทัศน์กับการอบรมเลี้ยงดู

เซตตัน (Setton 1988 : 2153-A) ศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน (Misbehaved) ในเด็กเกรด 3 ประเทศปานามา โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของเด็ก โดยการเลือกจากบุคลิกลักษณะตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ตอนที่ 2 ศึกษาความสัมพันธ์ของสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน พฤติกรรม อ้อมโนทัศน์ และความ

สามารถทางสติปัญญา กับวิธีการอบรมเลี้ยงดู และสภาพแวดล้อมทางครอบครัว เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบวัดอัตมโนทัศน์ของ เพียร์ส-แฮร์ริส (Piers-Harris Children' Self-Concept Scale) และแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูของ คอร์เนล (Cornell Parent Behavior Description) และแบบวัดสำหรับตัวแปรอื่น ลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายเพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนเกรด 3 ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากโรงเรียน 70 แห่งวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปร ผลการวิเคราะห์พบว่า เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย พ่อแม่แยกกันอยู่ร้อยละ 42 แม่เลี้ยงดูแบบรักตามใจร้อยละ 36 และพบว่ามีความสัมพันธ์ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยทั่วไป พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างอัตมโนทัศน์สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน พฤติกรรม และสภาพแวดล้อมทางสังคมของครอบครัวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดู

รอสส์ (Rossow 1985 : 107 - A) ทำการศึกษาเพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ของแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูก กับความสามารถทางอารมณ์ - สังคม และอัตมโนทัศน์ของเด็กเกรด 6 เครื่องมือที่ใช้ แบบวัดอัตมโนทัศน์เทนเนสซี (Tennessee Self-Concept) และแบบวัดทางสังคม - อารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นแม่และลูก 94 คู่ โดยให้แม่ทำแบบวัดอัตมโนทัศน์และแบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก และเด็กทำแบบวัดอัตมโนทัศน์และแบบวัดด้านอารมณ์ - สังคม วิเคราะห์ความแปรปรวนและสหสัมพันธ์ถดถอย พบนัยสำคัญทางสถิติของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่น่าสนใจคือ การปฏิเสธของแม่รวมทั้งอัตมโนทัศน์ของแม่มีความสัมพันธ์ต่ออัตมโนทัศน์ของลูก แม่ที่มีอัตมโนทัศน์และทัศนคติในทางลบต่อลูกจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับอัตมโนทัศน์ที่ไม่ดีของลูก

เชน (Chen 1981 : 173-187) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ของเด็กจีน เกรด 1-9 จำนวน 2112 คน โดยใช้แบบสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็ก (Parent Child Relations) แบบสำรวจอัตมโนทัศน์เทนเนสซี มาตราวัดความเชื่ออำนาจควบคุม และมาตราวัดคุณภาพทางอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กมีความต้องการที่จะได้

รับการปฏิบัติที่เป็นการเลี้ยงดูของพ่อแม่ลดลงตามอายุ เด็กหญิงได้รับการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในเรื่องการลงโทษมากกว่าเด็กชาย และพบว่าการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับอัตมโนทัศน์ ซึ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่น คือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะที่สนับสนุนส่งเสริมและให้การยอมรับ

จีซัสและสวอลป์ (Gecas and Schwalbe 1986 : 37-46) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของพ่อแม่ที่รายงานโดยพ่อแม่ และตามที่ได้ถูกรับรู้ 3 แบบคือ การให้อิสระหรือควบคุม ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับเด็ก มีผลกระทบต่อการประเมินตนเองของเด็ก 3 ด้านคือ ความมีคุณค่าในตนเอง ความเป็นบุคคลที่มีความสามารถ และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 128 ครอบครัว ประกอบด้วยพ่อแม่ และเด็กวัยรุ่นชาย หญิง อายุระหว่าง 17-19 ปี ผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กันน้อยระหว่างพฤติกรรมที่พ่อแม่รายงาน กับการที่ได้ถูกรับรู้พฤติกรรมของพ่อแม่ การประเมินตนเองของเด็ก มีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูงกับการรับรู้พฤติกรรมของพ่อแม่มากกว่าจากการที่พ่อแม่รายงาน การประเมินตนเองในด้านความมีคุณค่าของเด็กผู้ชายมีความสัมพันธ์กันอย่างสูงกับการที่ได้ถูกรับรู้ว่าพ่อแม่ให้อิสระในการกระทำ และการประเมินตนเองในด้านความมีคุณค่าของเด็กหญิงมีความสัมพันธ์อย่างสูงจากพ่อแม่ที่ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับเด็ก

ลิโทฟสกี และดุษเศค (Litovsky and Dusek 1985 : 373-387) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้วิธีการอบรมเลี้ยงดูกับการพัฒนาอัตมโนทัศน์ในวัยรุ่นเกรด 7-9 ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของการรับรู้วิธีการอบรมเลี้ยงดูของวัยรุ่นกับอัตมโนทัศน์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นจำนวน 130 คน ชาย 56 คน หญิง 74 คน ผลจากการวิจัยยืนยันในเรื่องการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูแบบที่พ่อแม่ให้เด็กได้มีอำนาจของตนในการทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างเต็มที่และเปิดโอกาสให้เรียนรู้ความสามารถของตนเอง

โอโลว (Olweu 1983 : 131-143) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของวิธีการอบรมเลี้ยงดูกับอัตมโนทัศน์ โดยศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นจำนวน 686 คน โดย 3 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นชาวอังกฤษ โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และตอบแบบวัดอัตมโนทัศน์ ซึ่งพบว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่น

คูเปอร์ และคณะ (Cooper , et.al 1983 : 153-159) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Self - esteem) ของเด็กกับลักษณะของครอบครัวแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนอายุ 9 - 12 ปี จำนวน 467 คน ชาย 258 คน และหญิง 209 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของคูเปอร์ล์มิตและแบบวัดอัตมโนทัศน์ของเพียร์สและแฮริส แบบสอบถามเด็กกับสภาพของครอบครัว แบบวัดลักษณะการรับรู้การอยู่ร่วมกันของครอบครัวกับเด็ก (Family Cohesion Index) 5 แบบ และแบบสอบถามความคิดจากครู พบว่าลักษณะของครอบครัวที่แตกต่างกันจะทำให้เด็กรับรู้ถึงความใกล้ชิดและให้การสนับสนุนในระดับที่แตกต่างกัน ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กจะลดลงเมื่อการให้การสนับสนุนลดลง เด็กที่รับรู้ว่าคุณถูกแยกจากบุคคลในครอบครัวจะรับรู้ว่าคุณค่าครอบครัวไม่ให้การสนับสนุนและไม่มีความสุขและจะมีความรู้สึกในคุณค่าต่อตนเองต่ำ และจากการรายงานโดยครูพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะครอบครัวของเด็กกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อน ความสัมพันธ์ของเด็กกับครอบครัวและความรู้สึกมีคุณค่าของเด็ก

โรเนอร์ และคณะ (Rohner , et.al 1991 : 681-693) ได้ทำการศึกษาถึงผลของการลงโทษทางกายที่มีต่อการปรับตัวทางจิตของเด็กในด้านต่างๆ เพื่อตอบปัญหา 2 ประเด็นคือ การลงโทษทางกายโดยวิธีการนี้โดยตรงมีผลต่อความสัมพันธ์กับภาวะการปรับตัวทางจิตในทางลบของเด็ก หรือการลงโทษทางกายมีผลต่อภาวะการปรับตัวทางจิตของเด็ก โดยผ่านการที่เด็กรับรู้ว่ามีผู้เลี้ยงดูให้การปฏิเสธและอีกประเด็นหนึ่งคือมีความสัมพันธ์ระหว่าง

ตัวแปรทั้ง 3 ตัวคือ การลงโทษทางกาย การรับรู้ว่าคุณปฏิเสศ และการปรับตัวทางจิต ตัวแปรเหล่านี้จะเปลี่ยนไปตามระดับความเชื่อทางวัฒนธรรมว่าการลงโทษนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่พ่อแม่จะใช้กับเด็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเด็กจาก St. Kitts มลรัฐ West Indies อายุระหว่าง 9 - 16 ปี จำนวน 349 ซึ่งมีความเชื่อทางวัฒนธรรมว่าการลงโทษเป็นการแสดงถึงการที่พ่อแม่ให้ความสนใจ และเป็นวิธีการที่จะคอยควบคุมความประพฤติของเด็ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามข้อมูลของครอบครัว การสัมภาษณ์ในเรื่องความเชื่อทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการลงโทษ แบบสอบถามการลงโทษทางกาย ซึ่งถามถึงความถี่ ความรุนแรงและวิธีที่ถูกลงโทษ แบบสอบถามการรับรู้เกี่ยวกับการยอมรับ-ปฏิเสธที่เด็กรับรู้ว่ามีต่อตนเอง แบบประเมินบุคลิกภาพ ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อทางวัฒนธรรมไม่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวทางจิต ดังนั้นรูปแบบของการวิเคราะห์จึงศึกษาเพียงการลงโทษทางกายมีความสัมพันธ์กับการที่เด็กรับรู้ว่าได้รับการปฏิเสธจากพ่อแม่ และส่งผลผ่านไปถึงการปรับตัวทางลบของเด็ก และการลงโทษทางกายมีผลโดยตรงต่อการปรับตัวทางลบของเด็ก และผลการวิจัยในรูปแบบที่ 2 นี้สามารถอภิปรายผลได้ว่า การลงโทษที่มีความรุนแรงและบ่อยๆ จะมีความสัมพันธ์ในทางลบโดยตรงต่อสถานการณ์การปรับตัวทางจิต และการรับรู้ว่าคุณปฏิเสศจากพ่อแม่ยิ่งมากเท่าไรก็จะมีผลต่อการปรับตัวทางจิตที่ไม่ดีมากขึ้น และงานวิจัยยังพบว่า มีผลกระทบทางตรงและผลโดยผ่านการรับรู้การปฏิเสธของพ่อแม่จากการลงโทษทางกาย ที่มีต่อการปรับตัวในทางลบของเด็ก

สก๊อต แอนด์ สก๊อต และแมคเคย์ (Scott ,R. Scott and McCabe 1991 : 1 - 19) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมระหว่างความสัมพันธ์ของครอบครัวและบุคลิกภาพของเด็กโดยใช้เด็กนักเรียน 8 เขตชุมชนจาก 7 ประเทศ อายุเฉลี่ย 15.5 ปี เครื่องมือที่ใช้แปลเป็นภาษาท้องถิ่นของแต่ละประเทศ ผู้วิจัยให้เด็กตอบแบบสอบถามที่อธิบายถึงตนในด้านบุคลิกภาพซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้สึก พ่อแม่และครูตอบแบบสอบถามที่อธิบายถึงเด็กซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมภายนอกของเด็กที่มองเห็น ซึ่งแบบสอบถามทั้งสองจะเป็นคำถามเนื้อวัดในเรื่องของความวิตกกังวล ความเป็นคนมีความสามารถและก้าวร้าว กับรูปแบบของ

ครอบครัว 4 แบบคือ พ่อแม่มีความสนิทสนม พ่อแม่ให้ความเอาใจใส่ พ่อแม่ให้ความคุ้มครอง และพ่อแม่ใช้วิธีลงโทษ ผลการวิจัยในเรื่องบุคลิกภาพของเด็กและวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ มีความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ที่มีความสนิทสนมและพ่อแม่ที่ให้ความเอาใจใส่กับสภาพทางอารมณ์ที่ดีของเด็ก เด็กก้าวร้าวที่พ่อแม่เป็นผู้รายงานพฤติกรรมของเด็กจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพ่อแม่ที่ใช้วิธีการลงโทษ พบความสัมพันธ์ในทางลบระหว่างเด็กที่รับรู้ว่ามีพ่อแม่ให้ความคุ้มครองกับการแสดงออกถึงความสามารถของเด็ก

นันทิกา เข้มสรวล (2522) ศึกษาสถานภาพครอบครัวที่สัมพันธ์กับอัตมโนทัศน์และพฤติกรรมการตอบสนองระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2521 โรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรีจำนวน 580 คน โดยใช้แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูของ ถิ่น แพเพชร (2517) และแบบวัดมโนภาพแห่งตนตามอัตภาพและตนตามปณิธานของ จำรัส บุญญานันต์ และของจุมพล พลภูทร์ชวิน (2513) ที่ปรับปรุงจากสิทธิโชค วรานุสันติกุล (2514) ผลปรากฏว่า นักเรียนที่มีสถานภาพการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป และแบบทอดทิ้งมีอัตมโนทัศน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 และนักเรียนที่มีอัตมโนทัศน์สูงจะมีพฤติกรรมตอบสนองในลักษณะแก้ปัญหาสูง แต่มีพฤติกรรมตอบสนองในลักษณะบิบบังคับต่ำ

วิมลนัทธ์ มนุเศวต (2524) ทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบอัตมโนทัศน์และการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของเด็กด้อยสัมฤทธิ์กับเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบ่งกลุ่มเป็นเด็กด้อยสัมฤทธิ์จำนวน 96 คน และเด็กสัมฤทธิ์ปกติ 96 คน พบผลที่เกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ดังนี้ คือเด็กด้อยสัมฤทธิ์จะมีอัตมโนทัศน์ต่ำกว่าเด็กสัมฤทธิ์ปกติในองค์ประกอบรวมและองค์ประกอบย่อย คือ พฤติกรรม รูปร่างลักษณะ บุคลิกภาพ ความวิตกกังวล ความสุข และความพอใจ อัตมโนทัศน์ของเด็กด้อยสัมฤทธิ์ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยที่เป็นองค์ประกอบรวมสูงกว่าเด็กด้อยสัมฤทธิ์ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่แบบทอดทิ้ง และให้ความคุ้มครองมากเกินไป

จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่กล่าวถึง ความสำคัญของอัตมโนทัศน์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลโดยบุคคลที่มีอัตมโนทัศน์ในทางที่ดีจะมีพฤติกรรมเหมาะสมมีความสามารถในการปรับตัวและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนก้าวร้าวจะมีอัตมโนทัศน์ที่ไม่ดีเบี่ยงเบนและต่ำกว่าบุคคลทั่วไป เนื่องจากเรามักพบพฤติกรรมก้าวร้าวในวัยรุ่นอยู่เสมอ ตั้งแต่ในระดับที่รุนแรงน้อยจนถึงขั้นกลายเป็นอาชญากรไปในที่สุดหากไม่ได้รับการป้องกันและแก้ไข ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่นชายที่มีความก้าวร้าวเปรียบเทียบกับวัยรุ่นชายปกติ และเนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อการที่เด็กจะพัฒนาอัตมโนทัศน์ของตนในทางที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ช่วยส่งเสริมให้พัฒนาอัตมโนทัศน์ไปในทางที่ดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูมาเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ด้วย เพื่อศึกษาอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่นชายที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและวัยรุ่นชายปกติที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่นชายที่มีความก้าวร้าวและวัยรุ่นชายปกติที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเอง

สมมติฐานการวิจัย

1. วัยรุ่นชายที่มีความก้าวร้าวมีคะแนนอัตมโนทัศน์ต่ำกว่าที่มีวัยรุ่นชายปกติ
2. วัยรุ่นชายปกติที่รับรู้ว่าคุณเองได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีคะแนนอัตมโนทัศน์สูงกว่าวัยรุ่นชายปกติที่รับรู้ว่าคุณเองได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น
3. วัยรุ่นชายที่มีความก้าวร้าวที่รับรู้ว่าคุณเองได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีคะแนนอัตมโนทัศน์สูงกว่าวัยรุ่นชายที่มีความก้าวร้าวที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ภาครัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่มีอายุระหว่าง 16-18 ปี
2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา
  - 2.1 ความก้าวร้าว
  - 2.2 การอบรมเลี้ยงดู 7 ประเภท ได้แก่ แบบใช้อำนาจควบคุม แบบเข้มงวดกวดขัน แบบหลงโทษทางกาย แบบให้ความคุ้มครอง แบบประชาธิปไตย แบบรักตามใจ และแบบปล่อยปละละเลย
  - 2.3 อັตมโนทัศน์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. พฤติกรรมก้าวร้าวหมายถึง พฤติกรรมที่ทำให้ผู้อื่นไม่พึงพอใจ หรือเจ็บปวดทางกาย และ/หรือจิตใจ หรือเป็นพฤติกรรมที่ทำให้สิ่งของเสียหาย โดยการกระทำทั้งทางตรงและทางอ้อม และพฤติกรรมก้าวร้าวดังกล่าวเป็นพฤติกรรมทางกาย และวาจา
2. วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว หมายถึงวัยรุ่นชายที่มีอายุระหว่าง 16-18 ปี ที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาครัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่ได้คะแนนจากการตอบแบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าวอยู่ในช่วงเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 ขึ้นไป
3. วัยรุ่นชายปกติ หมายถึงวัยรุ่นชายที่มีอายุระหว่าง 16-18 ปี ที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาครัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่ได้คะแนนจากการตอบแบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าวอยู่ในช่วงเปอร์เซ็นต์ที่ 25 ถึง 55
4. การอบรมเลี้ยงดู หมายถึงการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อวัยรุ่นทั้งทางตรง ทางอ้อม ทั้งทางวาจาและการกระทำ ทำให้วัยรุ่นได้รับรู้ทั้งความรู้สึกและการกระทำดังกล่าว การวิจัยนี้แบ่งประเภทของการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 7 ประเภท คือ

4.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian) หมายถึงการที่วัยรุ่นรายงานตนว่าได้รับการควบคุมทั้งพฤติกรรม ความคิด ทัศนคติและความรู้สึกโดยตรงและเปิดเผยจากพ่อแม่ โดยพ่อแม่จะออกคำสั่งให้ปฏิบัติตามอยู่เสมอ ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษ

4.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (Firm discipline) หมายถึงการที่วัยรุ่นรายงานว่าพ่อแม่คอยกวดขันดูแล และนำไปปฏิบัติตามกฎระเบียบและมาตรฐานของสังคมวัฒนธรรม หรือห้ามมิให้ประพฤติออกนอกกริดนอกกรอบ ถ้าเด็กไม่ทำตามกฎระเบียบ และมาตรฐานดังกล่าวก็จะถูกลงโทษ

4.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย (Physical Punishment) หมายถึงการที่วัยรุ่นรายงานว่าพ่อแม่ลงโทษให้เจ็บกาย เช่น เขี่ยน ตี หยิก เมื่อวัยรุ่นทำผิด หรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

4.4 การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครอง (Overprotection) หมายถึงการที่วัยรุ่นรายงานว่าพ่อแม่แสดงความรักและห่วงใยจนเกินไป ให้ความช่วยเหลือจนเกินความจำเป็น มักเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับวัยรุ่นในทุกเรื่อง ทำให้วัยรุ่นรู้สึกว่าตนเองไม่มีอิสระที่จะทำอะไรด้วยตนเองได้

4.5 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democracy) หมายถึงการที่วัยรุ่นรายงานว่าพ่อแม่แสดงความรัก และส่งเสริมให้วัยรุ่นมีอิสระในการคิด ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองพ่อแม่จะอธิบายเหตุผลในการส่งเสริมหรือห้ามมิให้ทำสิ่งต่างๆ วัยรุ่นได้รับความเสมอภาคในการทำสิ่งต่างๆ

4.6 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Permissiveness) หมายถึงการที่วัยรุ่นรายงานว่าพ่อแม่ยินยอมให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้ตามใจปรารถนา โดยไม่ต้องทำตามกฎเกณฑ์ แม้กระทำความผิดก็ไม่ได้รับโทษ วัยรุ่นรู้สึกว่าพ่อแม่ปล่อยตามใจ โดยไม่มีการให้คำแนะนำที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา

4.7 การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยหรือทอดทิ้ง (Rejection) หมายถึงการที่วัยรุ่นรายงานว่าพ่อแม่ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ ไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น วิจารณ์ตำหนิและลงโทษอย่างรุนแรงเมื่อวัยรุ่นทำผิด

5. อัทมโนทัศน์ หมายถึงความคิดที่บุคคลมีต่อตนเองในด้านต่างๆ คือ ทางด้านร่างกาย ด้านคุณธรรม ด้านส่วนตัว ด้านครอบครัว และด้านสังคมตามที่บุคคลรับรู้ตนเองโดยการมองตนเองและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นทั้งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้จากคะแนนอัทมโนทัศน์ที่วัดได้จากกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้รวมคะแนนตามเกณฑ์ของแบบวัดแล้ว และจะได้กลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ลักษณะ คือ กลุ่มตัวอย่างที่มีอัทมโนทัศน์ในทางที่ดี คือกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบวัดอัทมโนทัศน์ได้คะแนนในระดับสูง และกลุ่มตัวอย่างที่มีอัทมโนทัศน์ในทางที่ไม่ดี คือ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบคะแนนแบบวัดอัทมโนทัศน์ได้ในระดับต่ำ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยเป็นแนวทางที่ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของอัทมโนทัศน์ของวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวกับวัยรุ่นปกติ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาความสำคัญของอัทมโนทัศน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น
2. การทราบถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่ออัทมโนทัศน์ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริม แนะนำพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้คำแนะนำหรือให้การอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการที่ดีต่อไป